

Dohovor o právach dieťaťa

Distribúcia: VŠEOBECNÁ

CRC/GC/2003/5
27. november 2003

Pôvodné znenie: ANGLIČTINA

VÝBOR PRE PRÁVA DIEŤAŤA
Tridsiate štvrté zasadnutie
19. september - 3. október 2003

VŠEOBECNÝ KOMENTÁR č. 5 (2003)

Všeobecné vykonávacie opatrenia Dohovoru o právach dieťaťa (čl. 4, 42 a 44, ods. 6)

OBSAH

PREDSLOV	CHYBA! ZÁLOŽKA NIE JE DEFINOVANÁ.
I. ÚVOD	CHYBA! ZÁLOŽKA NIE JE DEFINOVANÁ.
II. PREHODNOTENIE VÝHRAD	7
III. RATIFIKÁCIA ĎALŠÍCH KEÚČOVÝCH MEDZINÁRODNÝCH PRÁVNÝCH ZMLÚV NA OCHRANU ĽUDSKÝCH PRÁV	7
IV. LEGISLATÍVNE OPATRENIA	8
V. PRÁVNA VYKONATEĽNOSŤ A UPLATNITEĽNOSŤ PRÁV	9
VI. SPRÁVNE A INÉ OPATRENIA	9
A. PRÍPRAVA KOMPLEXNEJ NÁRODNEJ STRATÉGIE VYCHÁDZAJÚCEJ Z DOHOVORU	10
B. KOORDINÁCIA VYKONÁVANIA PRÁV DETÍ	11
C. DECENTRALIZÁCIA, FEDERALIZÁCIA A DELEGOVANIE.....	12
D. PRIVATIZÁCIA	12
E. MONITOROVANIE VYKONÁVANIA – POTREBA HODNOTENIA VPLYVU NA DETI	12
F. ZBER ÚDAJOV, ANALÝZA A TVORBA UKAZOVATEĽOV.....	13
G. ZVIDITEĽNENIE DETÍ V ROZPOČTOCH	14
H. ODBORNÁ PRÍPRAVA A BUDOVANIE KAPACÍT	14
I. SPOLUPRÁCA S OBČIANSKOU SPOLOČNOSŤOU	15
J. MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA	15
K. NEZÁVISLÉ ĽUDSKOPRÁVNE INŠTITÚCIE	16

PREDSLOV

Výbor pre práva dieťaťa pripravil tento všeobecný komentár, v ktorom v hlavných rysoch poukazuje na povinnosti zmluvných strán dohovoru súvisiace s prípravou „Všeobecných vykonávacích opatrení“. Prvky koncepcie sú komplexné a výbor upozorňuje, že vo vhodnom čase pravdepodobne vydá ešte podrobnejšie všeobecné komentáre k jednotlivým prvkom, ktoré budú vychádzať a rozširovať tento náčrt. Vo svojom Všeobecnom komentári č. 2 (2002) pod názvom „Úloha nezávislých národných ľudskoprávných inštitúcií v ochrane a podpore práv dieťaťa“ sa už touto koncepciou zaoberal.

Článok 4

„Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, urobia všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia na vykonávanie práv uznaných týmto Dohovorom. Pokiaľ ide o hospodárske, sociálne a kultúrne práva, štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uskutočňujú také opatrenia v maximálnom rozsahu svojich prostriedkov a v prípade potreby aj v rámci medzinárodnej spolupráce.“

I. ÚVOD

1. Ratifikovaním Dohovoru o právach dieťaťa štát na seba v súlade s medzinárodným právom preberá povinnosť zabezpečiť jeho vykonávanie. Vykonávanie je proces, v rámci ktorého zmluvná strana dohovoru uskutoční kroky na zabezpečenie naplnenia všetkých práv garantovaných Dohovorom pre všetky deti vo svojej jurisdikcii.¹ V článku 4 sa vyžaduje, aby „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, urobia všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia na vykonávanie práv uznaných týmto Dohovorom“. I keď zmluvná strana dohovoru, štát, v súlade s Dohovorom preberá na seba povinnosť zaistiť jeho vykonávanie – reálne zabezpečiť dodržiavanie ľudských práv detí – musí doň zapojiť všetky sektory spoločnosti a prirodzene aj deti samotné. Základom je zabezpečiť úplný súlad domácich právnych predpisov s Dohovorom spolu s priamym a riadnym uplatňovaním zásad a ustanovení Dohovoru. Výbor pre práva dieťaťa navyše vymedzil širokú škálu opatrení potrebných na účinné vykonávanie Dohovoru, vrátane vytvorenia špeciálnych štruktúr, monitorovacích, školiacich a iných aktivít na úrovni vlády, parlamentu na všetkých úrovniach súdnictva.
2. Pri periodickom preverovaní správ zmluvných strán dohovoru výbor zameriava svoju pozornosť na tzv. „všeobecné vykonávacie opatrenia“. Vo svojich záverečných pozorovaniach vydaných po preskúmaní správ výbor vysloví v súvislosti so všeobecnými opatreniami svoje konkrétne odporúčania. Očakáva, že v nasledujúcej periodickej správe zmluvná strana dohovoru opíše kroky prijaté v odozve na tieto odporúčania. Usmernenia výboru o predkladaní správ zoskupujú články Dohovoru do okruhov, z ktorých prvý je označovaný ako „všeobecné vykonávacie opatrenia“. Tu sa združujú články 4, 42 (povinnosť oboznámiť s obsahom Dohovoru deti a dospelých, pozri odsek 66 nižšie) a článok 44 odsek 6 (povinnosť sprístupniť správy širokej verejnosti vo svojom štáte pozri odsek 71 nižšie).
3. Okrem týchto ustanovení sú stanovené v článku 2 ďalšie všeobecné vykonávacie opatrenia: „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou tohto Dohovoru, sa zaväzujú rešpektovať a zabezpečiť práva ustanovené týmto Dohovorom každému dieťaťu nachádzajúcemu sa pod ich jurisdikciou bez akejkoľvek diskriminácie ...“.
4. Tiež podľa článku 3 ods. 2 : „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných

jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.“

5. V medzinárodnom práve na ochranu ľudských práv nájdeme články podobné článku 4 Dohovoru, stanovujúce celkové vykonávacie povinnosti. Sem patrí napr. čl.2 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach a čl. 2 Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach. Výbor pre ľudské práva a Výbor pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva vydali v súvislosti s týmito ustanoveniami všeobecné komentáre, ktoré treba považovať za doplňujúce k tomuto komentáru a na ktoré sa odvolávame nižšie.⁴
6. Článok 4 zároveň s celkovou vykonávacou povinnosťou zmluvnej strany dohovoru naznačuje vo svojej druhej vete aj rozdiel medzi občianskymi a politickými právami a hospodárskymi, sociálnymi a kultúrnymi právami: *„Pokiaľ ide o hospodárske, sociálne a kultúrne práva, štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uskutočňujú také opatrenia v maximálnom rozsahu svojich prostriedkov a v prípade potreby aj v rámci medzinárodnej spolupráce.*“ Neexistuje žiadne jednoduché alebo autoritatívne všeobecné rozdelenie ľudských práv ani práv zakotvených v Dohovore na dve kategórie. Usmernenia výboru o podávaní správ zoskupujú články 7, 8, 13-17 a 37 písm. a) pod nadpis „Občianske práva a slobody“, ale kontext naznačuje, že toto nie sú jediné občianske a politické práva zakotvené v Dohovore. Napriek tomu je jednoznačne jasné, že prvky tvoriace občianske/politické práva obsahujú aj mnohé ďalšie články, vrátane článkov 2, 3, 6 a 12 Dohovoru, čo je odrazom vzájomnej závislosti a neoddeliteľnosti všetkých ľudských práv. Využívanie hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv je neoddeliteľne spojené s využívaním občianskych a politických práv. Ako sa uvádza v ods. 25 nižšie, výbor je presvedčený, že hospodárske, sociálne a kultúrne práva spolu s občianskymi a politickými právami by sa mali považovať za právne vykonateľné a uplatniteľné.
7. Druhá veta článku 4 odráža realistické priznanie, že nedostatok zdrojov - finančných a iných - môže v niektorých zmluvných štátoch sťažiť úplné vykonávanie hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv; tu prichádza na rad koncepcia „progresívnej realizácie“ takýchto práv: Zmluvné strany dohovoru musia byť schopné preukázať, že pri vykonávaní postupovali v *„maximálnom možnom rozsahu, ktorý im umožňovali dostupné zdroje“* a, kde to bolo možné, sa snažili využiť medzinárodnú spoluprácu. Ratifikáciou Dohovoru na seba zmluvné strany dohovoru preberajú povinnosť nielen Dohovor vykonávať v rámci svojej jurisdikcie, ale aj prispievať prostredníctvom medzinárodnej spolupráce k jeho globálnemu vykonávaniu (pozri ods. 60 nižšie).
8. Veta je podobná zneniu použitému v Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach a výbor sa v plnej miere zhoduje s Výborom pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva v presadzovaní toho, že *„aj ak sú dostupné prostriedky preukázateľne neprimerané, zmluvná strana Dohovoru je povinná snažiť sa zabezpečiť čo najširšie využívanie relevantných práv za daných okolností...“*⁵ Bez ohľadu na hospodárske okolnosti je zmluvná strana dohovoru povinná prijať všetky dostupné opatrenia na umožnenie uplatňovania práv dieťaťa so zvláštnym dôrazom na najznevýhodnenejšie skupiny.
9. Všeobecné vykonávacie opatrenia identifikované výborom a popísané v tomto všeobecnom komentári majú za cieľ podporiť úplne využívanie všetkých práv garantovaných Dohovorom pre všetky deti prostredníctvom legislatívy, vytvorenia koordinačných a monitorovacích orgánov – štátnych aj nezávislých – komplexného zberu údajov, zvyšovania povedomia, školenia a prípravy a realizácie vhodných politík, služieb a programov. Jedným z najuspokojujúcejších výsledkov prijatia a takmer

univerzálnej ratifikácie Dohovoru bolo vytvorenie širokej škály nových orgánov, štruktúr a činností na národnej úrovni so zameraním na deti a ich potreby – sekcií pre práva detí v srdci vlády, ministrov pre záležitosti detí, medziministerských výborov pre deti, parlamentných výborov, analýz vplyvov na deti, rozpočtov a správ o stave dodržiavania práv dieťaťa, koalícií mimovládnych organizácií zameraných na práva dieťaťa, ombudsmanov pre deti, komisárov pre práva detí atď.

10. I keď niektoré z týchto počínov môžu vyzerat' len ako kozmetické úpravy, ich vznik naznačuje prinajmenšom zmenu vnímania postavenia dieťaťa v spoločnosti, ochotu priznat' vyššiu politickú prioritu deťom a zvyšujúcu sa citlivosť na vplyv vládnutia na deti a ich ľudské práva.
11. Výbor zdôrazňuje, že v kontexte Dohovoru musia zmluvné strany dohovoru vidieť svoju úlohu v plnení jasných zákonom stanovených povinností voči každému dieťaťu. Vykonávanie ľudských práv detí nesmie byť považované za charitatívny proces, ktorý deťom robí nejakú láskavosť.
12. Efektívne zavedenie Dohovoru ako celku je podmienené rozvíjaním perspektívy práv detí vo vláde, parlamente a súdnictve. Platí to najmä vo svetle nasledujúcich článkov Dohovoru, ktoré výbor považuje za všeobecné zásady:

Článok 2: povinnosť zmluvných strán dohovoru rešpektovať a zabezpečiť práva stanovené Dohovorom každému dieťaťu, ktoré patrí pod ich jurisdikciu, bez akejkoľvek diskriminácie. Táto povinnosť nediskriminácie vyžaduje od zmluvných strán dohovoru, aby aktívne identifikovali jednotlivé deti a skupiny detí, u ktorých si uznanie a realizácia stanovených práv vyžaduje prijatie osobitných opatrení. Výbor napríklad zdôrazňuje konkrétne potrebu disagregácie zbieraných údajov, ktorá by umožnila odhaliť diskrimináciu alebo potenciálnu diskrimináciu. Riešenie diskriminácie si môže vyžadovať zmeny právnych predpisov, správy a pridelovania zdrojov, ale aj vzdelávacie opatrenia zamerané na zmenu postojov. Treba zdôrazniť, že uplatňovanie nediskriminačnej zásady rovnakého prístupu k právam neznamená rovnaké zaobchádzanie. Výbor pre ľudské práva vo svojom všeobecnom komentári zdôraznil význam prijímania osobitných opatrení za účelom zmiernenia alebo odstránenia podmienok spôsobujúcich diskrimináciu.⁶

Článok 3 ods.1: najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí. Článok odkazuje na kroky vykonávané „súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi“. Zásada si vyžaduje prijímanie aktívnych opatrení vo vláde, parlamente a súdnictve. Každý legislatívny, správny a súdny orgán alebo inštitúcia je povinný uplatňovať zásadu najlepšieho záujmu dieťaťa prostredníctvom systematického prihliadania na to, akým spôsobom jeho rozhodnutia a kroky ovplyvnia práva a záujmy dieťaťa – napr. prostredníctvom navrhovaných alebo existujúcich zákonov alebo politik, či správneho konania alebo rozhodnutí súdu, vrátane tých, ktoré priamo nesúvisia s deťmi, alebo ktoré deti zasahujú nepriamo.

Článok 6: prirodzené právo na život a povinnosť zmluvných strán dohovoru zabezpečiť v maximálnej miere zachovanie života a rozvoj dieťaťa. Výbor očakáva od zmluvných strán dohovoru, že „rozvoj“ budú interpretovať v tom najširšom zmysle slova ako holistickú koncepciu zahŕňajúcu telesný, duševný, duchovný, mravný, psychologický a sociálny rozvoj. Vykonávacie opatrenia by sa mali zamerať na dosiahnutie optimálneho rozvoja všetkých detí.

Článok 12: právo dieťaťa formulovať svoje vlastné názory, právo slobodne sa vyjadrovať o všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa jeho názorom bude venovať primeraná pozornosť zodpovedajúca veku a úrovni dieťaťa. Táto zásada, ktorá vyzdvihuje úlohu dieťaťa ako aktívneho účastníka v podpore, ochrane

a monitorovaní jeho práv sa vzťahuje v rovnakom rozsahu na všetky opatrenia prijaté zmluvnou stranou dohovoru na vykonávanie Dohovoru.

Otvorenie rozhodovacích procesov vládou deťom je pozitívnou výzvou, na ktorú podľa zistení výboru zmluvné strany dohovoru v čoraz väčšej miere reagujú. S ohľadom na to, že viaceré zmluvné strany dohovoru už dnes znížili vek voličov pod 18 rokov, dôvod rešpektovať nepredpojaté názory detí vládou a parlamentom dostáva ešte nástojčivejší rozmer. Ak má mať konzultácia zmysel, je potrebné sprístupniť dokumenty aj procesy. Vytvoriť zdanie, že deťom „načúvame“ je relatívne nenáročné, priznať ich názorom primeranú váhu si však vyžaduje zásadnú zmenu postoja. Načúvanie deťom by sa nemalo považovať za koniec procesu, ale skôr za prostriedok, vďaka ktorému interakcia s deťmi a jednotlivé kroky zmluvnej strany dohovoru v prospech detí budú ešte citlivejšie prihliadať na dodržiavanie práv detí.

Jednorazové alebo pravidelné podujatia ako napr. detské parlamenty môžu mať stimulačný účinok a pomôcť rozširovaniu všeobecného povedomia a informovanosti. Článok 12 však od zmluvných strán dohovoru vyžaduje, aby prijímali konzistentné a nepretržité úpravy. Treba sa vyhýbať tomu, aby deti boli zapájané a konzultované iba formálne, a snažiť získať ich reprezentatívne názory. Dôraz na „záležitosti, ktoré sa ich týkajú“ v článku 12 ods.1 implikuje, že treba zistiť názory konkrétnych skupín detí na konkrétne záležitosti – napr. názor detí, ktoré majú skúsenosti so systémom súdnictva pre mladistvých, na reformu zákonov v danej oblasti alebo názor adoptovaných detí a detí v adoptívnych rodinách na zákon o adopcii a politiku adopcií. Je veľmi dôležité, aby si vláda vybuodovala priamy vzťah s deťmi a nebola s nimi len v sprostredkovanom kontakte prostredníctvom mimovládnych organizácií alebo inštitúcií zaoberajúcich sa ochranou ľudských práv. V prvých rokoch platnosti Dohovoru zohrávali mimovládne organizácie priekopnícku úlohu v presadzovaní participačných prístupov vo vzťahu k deťom, ale je v záujme vlád aj detí, aby nadviazali primeraný priamy kontakt.

II. PREHODNOTENIE VÝHRAD

13. Svoje usmernenia o predkladaní správ o všeobecných vykonávacích opatreniach výbor začína výzvou zmluvným stranám dohovoru, aby naznačili, či považujú za nevyhnutné udržať si vyslovené výhrady, ak takéto existujú, alebo či zamýšľajú od nich upustiť.⁷ Zmluvné strany dohovoru majú právo v čase ratifikácie alebo pristúpenia k Dohovoru vysloviť svoje výhrady (čl. 51). Cieľ výboru zabezpečiť úplné a bezvýhradné dodržiavanie ľudských práv detí sa dá dosiahnuť len vtedy, ak zmluvné strany dohovoru upustia od všetkých svojich výhrad. Výbor nepretržite odporúča zmluvným stranám dohovoru počas preskúmania ich správ, aby svoje výhrady opätovne zvážili a odvolali. Ak sa štát aj po zvážení rozhodne výhradu naďalej uplatňovať, výbor požiada o predloženie vyčerpávajúceho vysvetlenia v nasledujúcej periodickej správe. Výbor upozorňuje zmluvné strany dohovoru na výzvu Svetovej konferencie o ľudských právach, aby preskúmali a odvolali svoje výhrady.⁸
14. V článku 2 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve sa „výhrada“ definuje ako *„jednostranné akokoľvek formulované alebo označené vyhlásenie urobené štátom pri podpise, ratifikácii, prijatí alebo schválení zmluvy alebo pri prístupe k nej, ktorým tento štát zamýšľa vylúčiť alebo zmeniť právny účinok určitých ustanovení zmluvy pri ich použití voči tomuto štátu“*. Viedenský dohovor stanovuje, že zmluvné strany majú právo v čase ratifikácie alebo pristúpenia k zmluve vysloviť výhradu len pokiaľ nie je taká výhrada nezlučiteľná s predmetom a účelom zmluvy (čl. 19).
15. Táto zásada sa odráža aj v článku 51 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa: *„Výhrada nezlučiteľná s predmetom a účelom tohto Dohovoru sa nepripúšťa.“* Výbor vyslovuje veľké znepokojenie v súvislosti so skutočnosťou, že výhrady niektorých zmluvných strán by mohli byť v jednoznačnom rozpore čl. 51 ods.2 napr. podmienením rešpektovania Dohovoru existujúcou ústavou alebo právnymi predpismi štátu, v niektorých prípadoch vrátane náboženských zákonov. V článku 27 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve sa stanovuje: *„Strana sa nemôže dovolávať ustanovení svojho vnútroštátneho práva ako dôvodu pre neplnenie zmluvy.“*
16. Výbor upozorňuje, že zmluvné strany dohovoru v niektorých prípadoch predložili formálne námietky voči takýmto rozmanitým výhradám iných zmluvných štátov. Víta všetky kroky prispievajúce k zabezpečeniu čo najúplnejšieho dodržiavania Dohovoru zo strany všetkých zmluvných strán.

III. RATIFIKÁCIA ĎALŠÍCH KEÚČOVÝCH MEDZINÁRODNÝCH PRÁVNÝCH ZMLÚV NA OCHRANU ĽUDSKÝCH PRÁV

17. V rámci úvah o všeobecných vykonávacích opatreniach a vo svetle zásad neoddeliteľnosti a vzájomnej závislosti ľudských práv výbor nepretržite podnecuje zmluvné strany dohovoru, ak tak už neurobili, aby ratifikovali dva Opčné protokoly k Dohovoru o právach dieťaťa (o účasti detí v ozbrojených konfliktoch a o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii), spolu s ďalšími šiestimi významnými dokumentmi zameranými na ochranu ľudských práv. Počas dialógu so zmluvnou stranou dohovoru bude výbor stranu často podnecovať, aby zvážila aj ratifikáciu ďalších relevantných medzinárodných nástrojov. Nevyčerpávajúci zoznam týchto nástrojov sa uvádza v prílohe k všeobecnému komentáru. Výbor bude zoznam z času na čas aktualizovať.

IV. LEGISLATÍVNE OPATRENIA

18. Výbor považuje za povinnosť, aby štáty komplexne preskúmali domáce právne predpisy a príslušné správne usmernenia a takto zaručili ich úplný súlad s Dohovorom. Skúsenosti vyplývajúce z preverovania nielen prvých a druhých ale dokonca aj tretích periodických správ o vykonávaní Dohovoru naznačujú, že vo väčšine prípadov sa už proces preverovania na štátnej úrovni začal, ale je nevyhnutné ho sprísniť. Pri preverovaní sa musí prihliadať nielen na jednotlivé články Dohovoru, ale treba postupovať holisticky, s prihliadnutím na vzájomnú závislosť a neoddeliteľnosť ľudských práv. Preskúvanie musí prebiehať nepretržite, nie jednorazovo, pričom sa musí venovať pozornosť nielen pripravovaným ale aj už existujúcim právnym predpisom. Je veľmi dôležité, aby bol proces preskúvania zabudovaný do spôsobu fungovania všetkých relevantných ministerstiev, ale zároveň je vhodné uskutočňovať aj nezávislé preskúvanie napr. prostredníctvom parlamentných výborov a vypočutí, národných inštitúcií pre ľudské práva, mimovládnych organizácií, dotknutých detí, mládeže a iných.
19. Zmluvné strany dohovoru musia zabezpečiť, všetkými dostupnými prostriedkami, aby ustanovenia Dohovoru nadobudli prostredníctvom domácich právnych systémov právnu účinnosť. Táto úloha zatiaľ zostáva nedokončená v mnohých zmluvných stranách dohovoru. Zvlášť zásadná je potreba objasniť rozsah uplatňovania Dohovoru v zmluvných stranách, kde platí zásada „automatického vstúpenia do platnosti“ ale aj v ďalších, ktoré tvrdia, že Dohovor „má ústavné postavenie“ alebo je súčasťou domácich zákonov.
20. Výbor víta začlenenie Dohovoru do domáceho právneho poriadku, ktorý považuje za tradičný prístup k vykonávaniu medzinárodných nástrojov na ochranu ľudských práv v niektorých, nie však vo všetkých, zmluvných stranách dohovoru. Začlenenie by malo znamenať, že sa bude možné priamo dovolávať ustanovení Dohovoru na súdoch a štátne orgány ich budú môcť priamo uplatňovať a že v prípade konfliktu s domácou legislatívou alebo zaužívanými postupmi bude Dohovor uprednostnený. Začlenenie samo o sebe neznamená, že už nebude potrebné zaistiť, aby všetky domáce zákony, vrátane miestneho alebo zvykového práva, neboli upravené tak, aby boli v súlade s Dohovorom. V prípade konfliktu v právnych predpisoch by mal byť vo svetle článku 27 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve za každých okolností uprednostnený Dohovor. Ak zmluvná strana dohovoru deleguje legislatívne právomoci regionálnym alebo územným vládam, musí zároveň stanoviť povinnosť, aby tieto náhradné vlády vydávali zákony rešpektujúc Dohovor a zabezpečili jeho účinné vykonávanie (pozri tiež ods. 40 a nasl. nižšie).
21. Niektoré zmluvné strany výboru naznačili, že začlenenie garancií práv pre „všetkých“ do ich ústavy je dostatočné aj na zabezpečenie rešpektovania týchto práv v súvislosti s deťmi. Skúškou je, či sú príslušné práva naozaj uplatňované vo vzťahu k deťom a či je možné priamo sa ich dovolávať pred súdom. Výbor víta začlenenie oddielov o právach dieťaťa odrážajúcich kľúčové zásady Dohovoru do ústav štátov, čo prispieva k naplneniu kľúčového posolstva Dohovoru – že tieto ľudské práva patria dospelým aj deťom. Ale takéto začlenenie samo o sebe automaticky neznamená, že budú rešpektované práva detí. Na podporu úplného vykonávania týchto práv, vrátane vykonávania práv deťmi samotnými, kde je to vhodné, bude možno potrebné prijať aj dopĺňajúce legislatívne a iné opatrenia.
22. Výbor zdôrazňuje veľký význam zavedenia všeobecných princípov Dohovoru do domácich právnych predpisov (čl. 2, 3, 6 a 12 (pozri odsek 12 vyššie). Výbor víta prípravu konsolidovaných zákonov o právach dieťaťa, ktoré zdôrazňujú zásady Dohovoru. Výbor však dôrazne upozorňuje, že je okrem vyššie uvedeného je zásadné,

aby sa zásady a štandardy Dohovoru konzistentne odrážali aj vo všetkých relevantných „sektorových“ zákonoch (v oblasti školstva, zdravotníctva, spravodlivosti atď.).

23. Výbor podporuje zmluvné strany dohovoru, aby vo svetle článku 41 Dohovoru prijali a vykonávali v rámci svojich jurisdikcií právne ustanovenia, ktoré by ešte viac napomáhali k realizácii práv dieťaťa, než samotné ustanovenia Dohovoru. Výbor ďalej prízvukuje, že na všetky osoby do veku 18 rokov sa vzťahujú aj ďalšie medzinárodné ľudskoprávne zmluvy.

V. PRÁVNA VYKONATEĽNOSŤ A UPLATNITEĽNOSŤ PRÁV

24. Aby právo malo zmysel, musia byť k dispozícii účinné prostriedky na nápravu jeho porušenia. Dohovor túto požiadavku implicitne zakotvuje a dôsledne na ňu upozorňuje aj ďalších šesť významných medzinárodných zmlúv o dodržiavaní ľudských práv. Osobitné závislé postavenie dieťaťa je zdrojom problémov pri snahe o nápravu v prípade porušenia jeho práv. Zmluvné strany dohovoru preto musia venovať osobitnú pozornosť tomu, aby zabezpečili pre deti a ich zástupcov účinné postupy citlivé voči potrebám dieťaťa. Sem patrí poskytovanie informácií formou zrozumiteľnou dieťaťu, poradenstvo, obhajovanie dieťaťa, vrátane podpory v prípade samoobhajovania a prístup k nezávislým postupom sťažovania, prístup k súdom s potrebnou právnou a inou pomocou. Ak sa zistí, že boli porušené práva, mala by sa uskutočniť vhodná náprava, vrátane odškodnenia, a v prípade potreby treba v súlade s požiadavkami vyjadrenými v článku 39, prijať opatrenia na podporu fyzického a psychického zotavenia sa, rehabilitácie a reintegrácie.
25. Ako sa uvádza v ods. 6 vyššie, výbor je presvedčený, že hospodárske, sociálne a kultúrne práva spolu s občianskymi a politickými právami musia byť považované za právne vykonateľné a uplatniteľné. Je nevyhnutné, aby domáce zákony dostatočne podrobne stanovovali nároky, ktoré umožnia účinnú nápravu ich nerešpektovania.

VI. SPRÁVNE A INÉ OPATRENIA

26. Výbor nemôže podrobne predpísať opatrenia, ktoré by jednotlivé zmluvné strany dohovoru potrebovali na zabezpečenie účinného vykonávania Dohovoru. Skúsenosti získané počas prvých desiatich rokov skúmania správ zmluvných strán dohovoru a nepretržitého dialógu vlád s OSN a jej spriaznenými agentúrami, mimovládnyimi organizáciami a ďalšími kompetentnými orgánmi umožňujú poskytnúť zmluvným stranám dohovoru niekoľko kľúčových rád.
27. Výbor je presvedčený, že nevyhnutnosťou pre účinné vykonávanie Dohovoru je viditeľná koordinácia naprieč sektormi, ktorá jediná umožní uznanie a realizáciu práv detí vo vláde, medzi jednotlivými úrovňami vlády a medzi vládou a občianskou spoločnosťou – vrátane samotných detí a mládeže. Na život detí a ich užívanie práv vplývajú rôzne ministerstvá a ďalšie štátne alebo kvázi-štátne orgány. Len málo z nich nemá priamy alebo nepriamy vplyv na život detí. Treba zaviesť rigorózne monitorovanie, ktoré by malo byť súčasťou vládneho procesu na všetkých úrovniach, ale zároveň sa nesmie zabúdať ani na nezávislé monitorovanie vykonávané štátnymi inštitúciami pre ochranu ľudských práv, mimovládnyimi organizáciami a ďalšími subjektmi.

A. Príprava komplexnej národnej stratégie vychádzajúcej z Dohovorom

28. Ak má vláda ako celok a na všetkých svojich úrovniach presadzovať a rešpektovať práva dieťaťa, musí pracovať na základe zjednocujúcej, komplexnej národnej stratégie odrážajúcej tieto práva a vychádzajúcej z Dohovoru.
29. Výbor víta prípravu komplexnej národnej stratégie alebo národného akčného plánu pre deti vychádzajúcich z Dohovoru. Výbor očakáva, že zmluvná strana dohovoru pri príprave a/alebo revízii národnej stratégie zohľadní odporúčania vyslovené v jeho záverečných pozorovaniach k predloženej periodickej správe. Stratégia bude účinná iba vtedy, ak bude počítat' so situáciou všetkých detí a zahŕňať všetky práva obsiahnuté v Dohovore. Jej tvorba musí prebiehať v procese konzultácií, na ktorých sa budú zúčastňovať aj deti a mládež spolu s osobami, ktoré s nimi žijú a pracujú. Ako sa uvádza vyššie (ods. 12), pre zmysluplnú konzultáciu s deťmi treba najprv vytvoriť deťom prístupné materiály a procesy; len jednoduché sprístupnenie procesov pôvodne určených dospelým deťom by v tomto kontexte nefungovalo.
30. Osobitnú pozornosť si vyžaduje identifikácia a prioritizácia marginalizovaných a znevýhodnených skupín detí. Princíp nediskriminácie v Dohovore si vyžaduje, aby bolo zabezpečené využívanie všetkých práv garantovaných Dohovorom všetkým deťom patriacim do jurisdikcie zmluvných strán dohovoru. Ako sa spomína vyššie (ods. 12), princíp nediskriminácie nebráni prijímaniu osobitných opatrení na odstránenie diskriminácie.
31. Stratégia získa autoritu iba vtedy, ak bude prijatá na najvyššej úrovni vlády. Treba ju tiež prepojiť s plánovaním štátneho rozvoja a štátneho rozpočtu, inak zostane na okraji kľúčových procesov rozhodovania.
32. Stratégia nesmie byť len zoznamom dobrých zámerov; musí zahŕňať popis udržateľných procesov na realizáciu práv detí, musí byť niečím viac než politickým vyhlásením zásad, musí stanovovať realistické a dosiahnuteľné ciele vo vzťahu ku všetkým hospodárskym, sociálnym, kultúrnym, občianskym a politickým právam všetkých detí. Komplexná národná stratégia môže mať podobu národných odvetvových akčných plánov – napr. pre školstvo a zdravotníctvo – stanovujúcich konkrétne ciele, cieleňé vykonávacie opatrenia a alokáciu finančných a ľudských zdrojov. Stratégia musí nevyhnutne stanovovať priority, ale zároveň nesmie nijako zanedbávať ani potláčať podrobné povinnosti zmluvnej strany dohovoru, ktoré táto prijala schválením Dohovoru. Stratégia musí byť v plnej miere dostatočne zabezpečená ľudskými aj finančnými zdrojmi.
33. Príprava národnej stratégie nie je jednorazovou úlohou. Po vypracovaní treba prostredníctvom vlády zabezpečiť jej všeobecné rozšírenie medzi verejnosť, vrátane detí (vo verziách prijateľných pre deti, v príslušných jazykoch a formách). Stratégia musí zahŕňať mechanizmy monitorovania a nepretržitého revidovania, pravidelnej aktualizácie a predkladania periodických správ parlamentu a verejnosti.
34. „Národné akčné plány“, ktoré mali zmluvné strany dohovoru pripravovať na podnet prvého Svetového summitu pre deti (1990) sa týkali konkrétnych záväzkov stanovených národmi, ktoré sa na summite zúčastnili.⁹ V roku 1993 Viedenská deklarácia a Akčný program prijaté Svetovou konferenciou pre ľudské práva vyzvali zmluvné strany dohovoru, aby začlenili Dohovor o právach dieťaťa do ich národných akčných plánov na ochranu ľudských práv.¹⁰
35. Výsledný dokument osobitného zasadnutia Valného zhromaždenia OSN o deťoch z roku 2002 tiež ukladá zmluvným stranám dohovoru, aby „naliehavo, ak je to možné do konca roku 2013, vypracovali alebo posilnili národné resp. regionálne akčné plány o súbor konkrétnych termínovaných a merateľných cieľov vychádzajúcich z daného akčného

plánu..”¹¹. Výbor víta záväzky vyslovené zmluvnými stranami dohovoru týkajúce sa splnenia cieľov stanovených na osobitnom zasadnutí o deťoch a identifikovaných vo výslednom dokumente „Svet vhodný pre deti“ (A World Fit for Children). Výbor však zdôrazňuje, že prijatie konkrétnych záväzkov na globálnych zasadnutiach žiadnym spôsobom nezmenšuje právne záväzky zmluvných strán vyplývajúce z Dohovoru. Podobne, príprava konkrétnych akčných plánov v odozve na osobitné zasadnutie neznižuje potrebu vytvorenia komplexnej stratégie pre vykonávanie Dohovoru. Štáty by mali začleniť svoju odozvu na osobitné zasadnutie 2002 a iné relevantné globálne konferencie do ich celkovej stratégie pre vykonávanie Dohovoru.

36. Výsledný dokument zmluvné strany dohovoru ďalej vyzýva, aby „zvážili zaradenie informácií o opatreniach a výsledkoch dosiahnutých pri vykonávaní súčasného Akčného plánu aj do svojich správ určených Výboru pre práva dieťaťa“.¹² Výbor tento návrh podporuje; je ochotný monitorovať pokrok na ceste k napĺňaniu záväzkov vyslovených na osobitnom zasadnutí a poskytnúť prostredníctvom svojich revidovaných usmernení pre predkladanie periodických správ o vykonávaní Dohovoru ďalšie pokyny a pomoc.

B. Koordinácia vykonávania práv detí

37. Pri skúmaní správ zmluvných strán dohovoru výbor takmer všade narazil na potrebu podporovať koordináciu vlády na zabezpečenie účinného vykonávania: koordináciu medzi ústrednými ministerstvami, jednotlivými provinciami a regiónmi, centrálnou a inými úrovňami vlády a medzi vládou a občianskou spoločnosťou. Účelom koordinácie je zabezpečiť dodržiavanie všetkých zásad a štandardov zakotvených v Dohovore pre všetky deti v jurisdikcii zmluvnej strany dohovoru; zabezpečiť, aby povinnosti súvisiace s ratifikáciou alebo pristúpením k Dohovoru neboli uznané len hlavnými ministerstvami, ktoré majú priamy vplyv na deti - ministerstvami školstva, zdravotníctva alebo sociálnych vecí - ale celou vládou, vrátane ministerstiev, ktoré majú vo svojej agende financie, plánovanie, zamestnanosť, obranu ako aj všetkými ďalšími úrovňami.
38. Výbor, ako zmluvný orgán, je presvedčený, že nie je vhodné predpisovať podrobné úpravy vhodné pre veľmi odlišné systémy vlád jednotlivých zmluvných strán dohovoru. Existuje mnoho formálnych aj neformálnych spôsobov ako dosiahnuť účinnú koordináciu. Sem patria napr. medziministerské a medziútvarové výbory pre deti atď. Výbor navrhuje, aby zmluvné strany dohovoru, ak tak ešte neurobili, preskúmali mechanizmus vlády z perspektívy Dohovoru, najmä štyroch článkov, ktoré výbor označil za všeobecné zásady (pozvi ods.12 vyššie).
39. Viaceré zmluvné strany dohovoru vytvorili osobitné útvary alebo oddelenia priamo vo vláde, v niektorých prípadoch na úrade prezidenta alebo predsedu vlády, ktorých hlavným cieľom je koordinácia vykonávania Dohovoru a politiky pre oblasť detí a mládeže. Ako sa uvádza vyššie, život detí ovplyvňujú kroky takmer všetkých ministerstiev. Nebolo by praktické preniesť zodpovednosť za všetky služby pre deti na jedno ministerstvo; v mnohých prípadoch by takýto krok dokonca mohol priniesť ešte väčšie riziko ďalšej marginalizácie problematiky detí a mládeže vo vláde. Na druhej strane, osobitné oddelenie alebo útvar, ktorému by bola udelená vysoká úroveň právomoci a ktorý by podliehal priamo napr. predsedovi vlády, prezidentovi alebo výboru úradu vlády pre otázky detí – by mohli prispieť k zviditeľneniu detí vo vláde a ku koordinácii pre zabezpečenie dodržiavania práv detí vo vláde a na všetkých jej úrovniach. Takéto oddelenie alebo útvar by mohli zodpovedať za prípravu komplexnej stratégie pre deti a monitorovanie jej vykonávania a zároveň za koordináciu predkladania správ o vykonávaní Dohovoru.

C. Decentralizácia, federalizácia a delegovanie

40. Výbor na základe svojich pozorovaní považuje za nevyhnutné pripomenúť mnohým zmluvným stranám dohovoru, že decentralizácia moci uskutočnená prostredníctvom postúpenia a delegovania právomocí nijako neznižuje priamu zodpovednosť vlády zmluvnej strany dohovoru za plnenie povinností voči všetkým deťom v jej jurisdikcii, bez ohľadu na štruktúru zmluvného štátu.
41. Výbor opätovne pripomína, že zmluvná strana, ktorá ratifikovala Dohovor alebo k nemu pristúpila, nesie za každých okolností zodpovednosť za zabezpečenie vykonávania Dohovoru v plnom rozsahu na celom území patriacom pod jej jurisdikciu. Pri postupovaní právomocí musia zmluvné strany dohovoru zabezpečiť, aby príslušné orgány disponovali primeranými finančnými, ľudskými a inými zdrojmi na účinné napĺňanie zodpovedností za vykonávanie Dohovoru. Vlády zmluvných strán dohovoru si musia ponechať právomoc vyžadovať úplné dodržiavanie Dohovoru prostredníctvom orgánov, na ktoré boli prenesené právomoci alebo miestnych orgánov, a musia vytvoriť permanentné monitorovacie mechanizmy, ktoré im umožnia dohliadnuť na to, aby bol Dohovor rešpektovaný a uplatňovaný vo vzťahu ku všetkým deťom v jurisdikcii zmluvnej strany dohovoru bez akejkoľvek diskriminácie. Ďalej musí zaviesť opatrenia, ktoré zaručia, že decentralizácia alebo postúpenie právomocí nepovedie k diskriminácii detí vo využívaní ich práv v jednotlivých regiónoch.

D. Privatizácia

42. Proces privatizácie služieb môže mať závažný vplyv na uznávanie a dodržiavanie práv detí. Výbor venoval svoj deň všeobecnej diskusie 2002 téme „Súkromný sektor ako poskytovateľ služieb a jeho úloha pri vykonávaní práv detí“, počas ktorej definoval súkromný sektor a súvisiace podniky, mimovládne organizácie a ďalšie ziskové a neziskové súkromné združenia. Po dni všeobecnej diskusie výbor prijal odporúčania, na ktoré by týmto zmluvné strany dohovoru chcel upozorniť.¹³
43. Výbor zdôrazňuje, že zmluvné strany dohovoru majú právnu povinnosť rešpektovať a zabezpečiť dodržiavanie práv detí ako sú stanovené v Dohovore, čo zahŕňa aj povinnosť zabezpečiť, aby poskytovatelia nešťátnych služieb vyvíjali svoju činnosť v súlade s jeho ustanoveniami a teda nepriamo zakladá povinnosti aj pre týchto aktérov.
44. Výbor dôrazne upozorňuje, že skutočnosť, že zmluvná strana dohovoru umožní, aby služby poskytoval súkromný sektor, inštitúcie atď. ho neoslobodzuje od jeho povinnosti zabezpečiť všetkým deťom v jeho jurisdikcii plné uznanie a realizáciu práv vyplývajúcich z Dohovoru (čl. 2 ods.1 a 3 ods.2). V článku 3 ods. 1 sa stanovuje, že najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí, bez ohľadu na to, či ich uskutočňujú verejné alebo súkromné subjekty. V článku 3 ods. 3 sa vyžaduje, aby kompetentné orgány (orgány s príslušnou právnou kompetenciou) prijali primerané štandardy, predovšetkým v oblasti ochrany zdravia, počtu a vhodnosti zamestnancov. Toto si vyžaduje dôkladné preverenie na zabezpečenie súladu s Dohovorom. Výbor navrhuje, aby bol vytvorený trvalý monitorovací mechanizmus alebo proces zameraný na preverovanie dodržiavania Dohovoru všetkými štátnymi aj neštátnymi poskytovateľmi služieb.

E. Monitorovanie vykonávania – potreba hodnotenia vplyvu na deti

45. Zabezpečenie toho, aby najlepší záujem dieťaťa bol prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí (čl. 3 ods.1) a dodržiavania všetkých

ustanovení Dohovoru v príprave legislatívy a politik, ako aj ich realizácii na všetkých úrovniach vlády, si vyžaduje vytvorenie kontinuálneho procesu hodnotenia vplyvov na deti (ktoré by prognostikovalo vplyv navrhovaných zákonov, politiky alebo alokácie rozpočtových prostriedkov s vplyvom na deti a ich práva) a vyhodnotenie vplyvu na deti (vyhodnotenie reálneho vplyvu implementácie). Tento proces treba v rámci tvorby politiky čo najskôr nevyhnutne zabudovať do všetkých úrovní vlády.

46. Sebamonitorovanie a vyhodnocovanie je povinnosťou vlád. Výbor však pripisuje veľký význam aj nezávislému monitorovaniu pokroku vo vykonávaní Dohovoru napr. prostredníctvom parlamentných výborov, mimovládnych organizácií, akademických inštitúcií, profesijných a stavovských organizácií a nezávislých inštitúcií zaoberajúcich sa ochranou ľudských práv (pozri ods. 65 nižšie).
47. Výbor víta úsilie niektorých zmluvných strán dohovoru, ktoré prijali legislatívu zakotvujúcu povinnú prípravu formalizovaných výkazov o analýze vplyvu a ich predkladanie parlamentu a/alebo verejnosti. Každá zmluvná strana dohovoru by mala zvážiť, akým spôsobom zabezpečí dodržiavanie čl. 3 ods.1 a ako by ešte viac mohla podporiť viditeľnú integráciu detí do tvorby politik a citlivosť voči ich právam.

F. Zber údajov, analýza a tvorba ukazovateľov

48. Základnou súčasťou vykonávania Dohovoru je zber dostatočného množstva spoľahlivých údajov o deťoch, rozdelených tak, aby umožňovali odhalenie diskriminácie a/alebo nerovností v napĺňaní ich práv. Výbor pripomína zmluvným stranám dohovoru, že zber údajov musí zahŕňať celé obdobie detstva až do veku 18 rokov. Zároveň je ho potrebné v rámci jurisdikcie koordinovať a zabezpečiť tak celoštátnu aplikovateľnosť ukazovateľov. Zmluvná strana dohovoru by mala spolupracovať s príslušnými výskumnými ústavmi a zamerať sa na vytvorenie kompletného obrazu pokroku na ceste k vykonávaniu Dohovoru, s kvalitatívnymi aj kvantitatívnymi štúdiami. V usmerneniach o predkladaní periodických správ sa vyžaduje, aby zmluvné strany dohovoru predkladali podrobné disagregované štatistické a iné informácie, ktoré sa dotýkajú všetkých oblastí Dohovoru. Základom je nielen vytvoriť efektívne systémy zberu údajov, ale aj zabezpečiť, aby boli zozbierané údaje vyhodnotené a použité na stanovenie pokroku vo vykonávaní Dohovoru, identifikáciu problémov a ako podklad pre prípravu politiky v oblasti detí a mládeže. Vyhodnotenie je podmienené prípravou ukazovateľov súvisiacich s právami garantovanými v Dohovore.
49. Výbor chváli zmluvné strany dohovoru, ktoré začali uverejňovať komplexné výročné správy o stave dodržiavania práv detí v ich jurisdikcii. Publikácia a všeobecné šírenie takýchto správ spolu s diskusiou, vrátane diskusie v parlamente, môže poslúžiť ako ústredný bod pre zapojenie širokej verejnosti do vykonávania Dohovoru. Základom pre zapojenie detí a menšinových skupín do procesu je zabezpečenie prekladov správ, vrátane ich úpravy do podoby zrozumiteľnej deťom.
50. Výbor zdôrazňuje, že v mnohých prípadoch môžu iba deti samotné zhodnotiť, či sú ich práva v plnej miere dodržiavané a vykonávané. Rozhovory s deťmi a ich využívanie ako prieskumníkov (pod podmienkou zavedenia príslušných ochranných záruk) je spôsobom, ako by sa veľmi pravdepodobne dalo zistiť, v akom rozsahu sú v rodine, škole a inde rešpektované ich občianske práva, vrátane kľúčového práva na vypočutie a zohľadnenie ich pripomienok stanoveného v čl.12.

G. Zviditeľnenie detí v rozpočtoch

51. Výbor vo svojich usmerneniach o predkladaní periodických správ a na základe zváženia správ zmluvných strán dohovoru venoval veľkú pozornosť identifikácii a analýze zdrojov pre deti v štátnych a iných rozpočtoch.¹⁴ Žiadna zmluvná strana dohovoru nemôže tvrdiť, že naplňa hospodárske, sociálne a kultúrne práva „v maximálnom možnom rozsahu, ktorý mu umožňujú dostupné zdroje“ ako sa vyžaduje v čl.4 Dohovoru, ak nie je schopný presne identifikovať percento štátneho alebo iných rozpočtov vyčlenených na sociálny sektor a v rámci nich priamo a nepriamo na deti. Niektoré zmluvné strany dohovoru tvrdia, že takýmto spôsobom nie je možné štátny rozpočet analyzovať. Naopak iné tak robia a uverejňujú ročný „rozpočet na deti“. Výbor potrebuje vedieť, aké boli podniknuté kroky na všetkých úrovniach vlády, ktoré zaručia, že rozhodnutia v oblasti hospodárskeho a sociálneho plánovania spolu s rozpočtovými rozhodnutiami budú prijímané so zreteľom na najlepšie záujmy dieťaťa a že deti, predovšetkým deti pochádzajúce z marginalizovaných alebo znevýhodnených skupín, budú chránené pred negatívnymi vplyvmi hospodárskych politík alebo poklesu finančných prostriedkov.
52. S dôrazom na to, že efekt hospodárskych politík na práva detí nikdy nie je neutrálny, vyjadruje výbor svoje hlboké znepokojenie týkajúce sa často negatívneho vplyvu štrukturálnych úprav programov a prechodu na trhovú ekonomiku na práva detí. Vykonávanie povinností vyplývajúcich z článku 4 a ďalších ustanovení Dohovoru si za účelom ochrany hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv detí vyžaduje rigorózne monitorovanie účinkov takýchto zmien a úprav politík.

H. Odborná príprava a budovanie kapacít

53. Výbor dôrazne upozorňuje na povinnosť zmluvných strán dohovoru zabezpečiť odborné vzdelávanie a budovanie kapacít pre všetkých aktérov zapojených do procesu vykonávania - vládnych úradníkov, členov parlamentu a súdnicstva – ako aj všetkých tých, čo pracujú s deťmi. Sem patria napr. komunitní a náboženský vodcovia, učitelia, sociálni pracovníci a ďalší odborní pracovníci vrátane tých, čo s deťmi pracujú vo výchovných alebo nápravno-výchovných ústavoch, policajné a ozbrojené sily, vrátane mierových síl, pracovníkov médií a mnohých ďalších. Odborné vzdelávanie a školenia musia byť systematické a priebežné (úvodné školenia a preškolenia). Účelom školenia je dôrazne upozorniť na postavenie dieťaťa ako držiteľa ľudských práv, prehĺbiť poznatky o Dohovore a jeho pochopenie a podnietiť aktívne dodržiavanie všetkých jeho ustanovení. Výbor očakáva, že ustanovenia Dohovoru budú zavedené do všetkých osnov odborného školenia a vzdelávania, kódexov správania a vzdelávacích osnov na všetkých úrovniach. Chápanie ľudských práv a poznatky o nich treba prirodzene v prvom rade podporovať u detí samotných a to prostredníctvom školského vzdelávacieho programu, ale aj inými spôsobmi (pozri ods. 69 nižšie a Všeobecný komentár výboru č. 1 (2001) o cieľoch vzdelávania).
54. Usmernenia výboru o predkladaní periodických správ sa zmieňujú aj o mnohých aspektoch školenia, vrátane špecializovaného školenia, ktoré je nevyhnutné na to, aby všetky deti mohli využívať svoje práva. Vo svojej preambule a mnohých ďalších článkoch Dohovor zdôrazňuje význam rodiny. Je preto zvlášť dôležité, aby podpora práv detí bola začlenená aj do výchovy a prípravy na rodičovstvo.
55. Účinnosť školení by mala byť pravidelne vyhodnocovaná. Preverovať by sa mali nielen vedomosti o Dohovore a jeho ustanoveniach, ale aj rozsah, v akom prispelo školenie k rozvoju postojov a praxe aktívne podporujúcich využívanie práv detí.

I. Spolupráca s občianskou spoločnosťou

56. Hoci je vykonávanie Dohovoru povinnosťou zmluvnej strany, musí zahŕňať všetky sektory spoločnosti, vrátane detí samotných. Výbor pripomína, že zodpovednosť za rešpektovanie a zabezpečenie práv detí v praxi presahuje hranice štátnych a štátom kontrolovaných inštitúcií a služieb a zahŕňa aj deti, rodičov a širšie rodiny, ďalších dospelých, neštátne služby a organizácie. Výbor súhlasí napr. so Všeobecným komentárom Výboru pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva č. 14 (2000) o práve na najvyšší dosiahnuteľný štandard zdravia, ods.42, v ktorom sa stanovuje: „Napriek tomu, že zmluvnými stranami paktu sú iba štáty a teda štáty v konečnom dôsledku zodpovedajú za jeho dodržiavanie, všetci členovia spoločnosti – jednotlivci, vrátane zdravotníkov, rodín, miestnych komunit, medzivládnych a nevládných organizácií, organizácií občianskej spoločnosti ako aj súkromný obchodný sektor – zodpovedajú za realizáciu práva na zdravie. Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami paktu, sú preto povinné vytvoriť také prostredie, ktoré umožňuje napĺňanie týchto zodpovedností.“
57. Ako už bolo zdôrazňované (pozri čl. 12 vyššie), v článku 12 Dohovoru je zakotvená povinnosť venovať primeranú pozornosť názorom dieťaťa na všetky záležitosti, ktoré sa ho dotýkajú, čoho súčasťou je vlastne vykonávanie „ich“ Dohovoru.
58. Zmluvná strana dohovoru, štát, musí úzko spolupracovať s mimovládnyimi organizáciami v čo najširšom zmysle slova, ale zároveň je povinná rešpektovať ich autonómnosť. Sem patria napr. ľudskoprávne mimovládne organizácie, organizácie vedené deťmi a mládežou, mládežnícke skupiny, rodičovské a rodinné skupiny, náboženské spoločenstvá, akademické inštitúcie a profesijné združenia. Mimovládne organizácie zohrávali v príprave Dohovoru kľúčovú úlohu a ich účasť na procese vykonávania je nevyhnutná.
59. Výbor víta vytváranie koalícií mimovládnych organizácií a združení, ktorých cieľom je podpora, ochrana a monitorovanie ľudských práv detí a nalieha na vlády, aby im poskytovali nedirektívnu podporu a rozvíjali s nimi pozitívne formálne aj neformálne vzťahy. Zapojenie mimovládnych organizácií do procesu predkladania správ o vykonávaní Dohovoru (v rámci definície pojmu „príslušné orgány“ uvedenej v článku 45 písm. a)) bolo v mnohých prípadoch skutočným impulzom pre proces vykonávania a predkladania správ. Mimovládna organizácia Skupina pre Dohovor o právach dieťaťa má veľmi vítaný, silný a podporujúci vplyv na proces predkladania správ aj na ďalšie aspekty práce výboru. Vo svojich usmerneniach o predkladaní periodických správ výbor zdôrazňuje, že proces prípravy správy „by mal podnecovať a uľahčovať účasť verejnosti a podrobné preverovanie štátnych politik zo strany verejnosti“.¹⁵ Médiá môžu byť v procese vykonávania neoceniteľnými partnermi (pozri tiež ods.70).

J. Medzinárodná spolupráca

60. V článku 4 sa zdôrazňuje, že vykonávanie Dohovoru je kooperatívnym výkonom všetkých štátov sveta, ktoré sú zmluvnými stranami dohovoru. Tento a ďalšie články Dohovoru vyzdvihujú potrebu medzinárodnej spolupráce.¹⁶ V Charte OSN (čl. 55 a 56) sa uvádzajú všeobecné ciele medzinárodnej hospodárskej a sociálnej spolupráce a jej členovia sa zavazujú „postupovať spoločne i jednotlivo v spolupráci s Organizáciou, aby sa dosiahli ciele stanovené v článku 55“. V Miléniovej deklarácii OSN a na ďalších svetových zasadnutiach, vrátane osobitného zasadnutia Valného zhromaždenia OSN o deťoch, sa zmluvné strany dohovoru konkrétne zaviazali ku medzinárodnej spolupráci pri odstraňovaní chudoby.

61. Výbor odporúča zmluvným stranám, aby Dohovor považovali za rámec medzinárodnej rozvojovej pomoci súvisiacej priamo alebo nepriamo s deťmi a aby boli programy darcovských zmluvných štátov založené na tamtiež garantovaných právach. Výbor nalieha na zmluvné strany dohovoru, aby plnili medzinárodne dohodnuté ciele vrátane cieľa OSN pre medzinárodnú rozvojovú pomoc vo výške 0,7 percenta hrubého domáceho produktu. Tento cieľ, spolu s ďalšími, bol opätovne potvrdený v Monterreyskom konsenze na Medzinárodnej konferencii o financovaní rozvoja v roku 2002.¹⁷ Výbor vyzýva zmluvné strany dohovoru, ktoré prijímajú medzinárodnú pomoc, aby vyčlenili podstatnú časť tejto pomoci konkrétne na deti. Výbor očakáva od zmluvných strán dohovoru, že budú každoročne schopné presne identifikovať čiastku a percento medzinárodnej pomoci vyčlenené na vykonávanie práv detí.
62. Výbor schvaľuje cieľ iniciatívy 20/20 dosiahnuť univerzálny udržateľný prístup k základným kvalitným sociálnym službám a jeho plnenie dáva na starosť rozvojovým aj darcovským zmluvným stranám dohovoru spoločne. Výbor si povšimol, že medzinárodné zasadnutia zamerané na preskúmanie pokroku vo vykonávaní dospeli k záverom, že mnohé zmluvné strany dohovoru budú mať v budúcnosti problémy s vykonávaním základných hospodárskych a sociálnych práv, ak nevyčlenia ďalšie zdroje a nezvýšia efektívnosť pridelovania zdrojov. Výbor berie na vedomie a podporuje úsilie v podobe Strategického dokumentu o znižovaní chudoby (PRSP) vynaložené na zníženie chudoby v najzadlženejších krajinách. Ako ústredná štátom vedená stratégia na dosiahnutie miléniových cieľov rozvoja musí PRSP začleňovať aj silné dôraz na práva detí. Výbor nalieha na vlády, darcov a občiansku spoločnosť, aby sa postarali o to, že deti budú pri príprave PRSP a sektorových prístupov k rozvoju (SWAp) považované za prioritu. PRSPs aj SWAp musia odrážať zásady práv detí holistickým prístupom zameraným na dieťa, uznávať deti ako nositeľov práv a začleňovať ciele a zámery, ktoré sú relevantné pre deti.
63. Výbor podporuje zmluvné strany dohovoru, aby v procese vykonávania Dohovoru poskytovali a, podľa potreby, využívali technickú asistenciu. Fond OSN pre deti (UNICEF), Úrad najvyššieho komisára pre ľudské práva (OHCHR) a ďalšie agentúry OSN a spriaznené agentúry môžu poskytnúť technickú asistenciu v mnohých aspektoch vykonávania. Zmluvné strany dohovoru by mali uviesť svoj záujem o technickú asistenciu v správach o vykonávaní Dohovoru.
64. OSN spolu so svojimi agentúrami by mala pri presadzovaní medzinárodnej spolupráce a technickej asistencie postupovať podľa Dohovoru a vykonávať všetky svoje činnosti s prihliadnutím na práva detí. Mala by sa snažiť v rámci svojho vplyvu zabezpečiť, aby bola medzinárodná spolupráca cielená a podporovala zmluvné strany v plnení ich povinností vyplývajúcich z Dohovoru. Skupina svetovej banky, Medzinárodný menový fond a Svetová obchodná organizácia by tiež mali zaručiť, aby sa ich aktivity súvisiace s medzinárodnou spolupracou a hospodárskym rozvojom zameriavali predovšetkým na záujmy dieťaťa a podporovali vykonávanie Dohovoru v celom jeho rozsahu.

K. Nezávislé ľudskoprávne inštitúcie

65. Vo svojom Všeobecnom komentári č. 2 (2002) s názvom „Úloha nezávislých národných inštitúcií pre ľudské práva v ochrane a podpore práv dieťaťa“ výbor pripomína, že „považuje vytvorenie takýchto orgánov za záväzok zmluvných strán dohovoru prijatý ratifikáciou, ktorý umožní vykonávanie Dohovoru a podporí naplnenie univerzálnej realizácie práv detí“. Nezávislé ľudskoprávne inštitúcie sú doplnkovou štruktúrou vládnych štruktúr pre deti. Zásadným prvkom je v tomto prípade ich nezávislosť: „Úlohou národných ľudskoprávných inštitúcií je nezávisle monitorovať dodržiavanie

a pokrok vo vykonávaní Dohovoru zo strany zmluvného štátu a jeho úsilia zaistiť dodržiavanie práv detí v ich plnom rozsahu. I keď toto si môže vyžadovať, aby inštitúcie pripravovali projekty na zlepšenie presadzovania a ochrany práv detí, nemalo by to viesť k tomu, aby zmluvný štát delegoval svoje monitorovacie povinnosti národnej inštitúcii. Je nevyhnutné, aby si inštitúcie mohli úplne nezávisle stanovovať vlastnú agendu a vlastné aktivity.“ Vo Všeobecnom komentári č.2 sa uvádzajú podrobné usmernenia o zakladaní a fungovaní medzinárodných ľudskoprávných inštitúcií pre deti.

Článok 42: Závazok oboznámiť so zásadami a ustanoveniami Dohovoru dospelých aj deti

„Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú s využitím zodpovedajúcich prostriedkov široko informovať o zásadách a ustanoveniach tohto Dohovoru tak medzi dospelými, ako aj medzi deťmi.“

66. Jednotlivci musia poznať svoje práva. Deti sa tradične vo väčšine spoločností nepovažujú za nositeľov práv. Z tohto pohľadu získava čl. 42 osobitný význam. Ak dospelí v kontakte s deťmi – ich rodičia a iní príbuzní, učitelia, opatrovatelia – nechápu implikácie Dohovoru a najmä jeho potvrdenie rovnocenného postavenia dieťaťa ako predmetu práv, je veľmi nepravdepodobné, že sa podarí naplňať práva mnohých detí stanovené v Dohovore.
67. Výbor navrhuje, aby zmluvné strany dohovoru vypracovali komplexnú stratégiu pre šírenie poznatkov o Dohovore v spoločnosti. Mala by zahŕňať informácie o orgánoch – vládnych aj nezávislých – zapojených do vykonávania a monitorovania Dohovoru a o spôsobe ich kontaktovania. Na najzákladnejšej úrovni je potrebné všeobecne rozšíriť text Dohovoru vo všetkých jazykoch (v tomto kontexte výbor víta zbierku úradných a neúradných prekladov Dohovoru uskutočnenú OHCHR). Je potrebné vytvoriť aj stratégiu šírenia Dohovoru medzi negramotným obyvateľstvom. UNICEF a mimovládne organizácie vytvorili v mnohých zmluvných štátoch verzie Dohovoru v podobe zrozumiteľnej deťom rôzneho veku – proces, ktorý výbor víta a podporuje; tieto dokumenty by mali deti informovať aj o tom, kde sa im dostane pomoci a rady.
68. Deti musia spoznať svoje práva a výbor osobitne zdôrazňuje potrebu začlenenia vyučovania o Dohovore a ľudských právach do školských vzdelávacích programov na všetkých úrovniach. V tomto kontexte treba vychádzať aj zo Všeobecného komentára výboru č. 1 (2001) s názvom „Ciele vzdelávania“ (čl.29 ods.1). V článku 29 ods.1 sa stanovuje požiadavka, aby bolo vzdelávanie dieťaťa zamerané na „... rozvíjanie rešpektovania ľudských práv a základných slobôd ...“. Všeobecný komentár zdôrazňuje: „Vzdelávanie o ľudských právach by malo poskytnúť informácie o obsahu zmlúv o ľudských právach. Deti by však spoznať ľudské práva aj v reálnom živote – aplikované v praxi – doma, v škole alebo v ich komunite. Vzdelávanie o ľudských právach by malo byť komplexným celoživotným procesom, ktorý sa začína tým, že sa hodnoty ľudských práv budú odrážať v bežnom živote a skúsenostiach detí.“¹⁹
69. Podobne, vzdelávanie o Dohovore je potrebné integrovať do úvodného a priebežného vzdelávania všetkých pracovníkov, ktorí sa priamo alebo nepriamo zaoberajú deťmi (pozri ods.53 vyššie). Výbor pripomína zmluvným stranám dohovoru svoje odporúčania vydané po zasadnutí o všeobecných vykonávacích opatreniach, ktoré sa uskutočnilo na oslavu desiateho výročia prijatia Dohovoru, kde sa spomína, že „šírenie a zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa prebieha najúčinnejšie procesom sociálnej zmeny, interakcie a dialógu, nie mentorovaním. Zvyšovanie povedomia by malo zasiahnuť všetky oblasti spoločnosti, vrátane detí a mládeže. Deti, vrátane mládeže, majú právo zapájať sa do zvyšovania povedomia o svojich právach v maximálnom možnom rozsahu, ktorý umožňujú ich rozvíjajúce sa schopnosti“.²⁰

„Výbor odporúča, aby úsilie zamerané na poskytovanie školení o ľudských právach bolo praktické, systematické a integrované do pravidelných odborných školení a týmto spôsobom sa maximalizoval jeho účinok a udržateľnosť. V školeniach zameraných na ľudské práva by sa mali využívať participačné metódy a mali by vybaviť pracovníkov zručnosťami a postojmi, ktoré im umožnia postupovať v styku s deťmi a mládežou spôsobom rešpektujúcim ich práva, dôstojnosť a sebaúctu.“²¹

70. V šírení Dohovoru, jeho chápania a poznatkov s ním súvisiacich môžu zohrať kľúčovú úlohu masovokomunikačné prostriedky a výbor podporuje ich dobrovoľné zapojenie²² do procesu, ktoré môže stimulovať vlády aj mimovládne organizácie.

Článok 44 ods.6: Sprístupnenie správ o naplňaní Dohovoru širokej verejnosti

„... Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, musia svoje správy sprístupniť širokej verejnosti vo vlastnej krajine.“

71. Ak majú správy predkladané v súvislosti s Dohovorom zohrávať významnú úlohu v procese vykonávania Dohovoru na národnej úrovni, ktorá im prináleží, musia sa s nimi zoznámiť všetci dospelí aj deti v zmluvnom štáte. Proces predkladania správ je jedinečnou formou medzinárodnej zodpovednosti, dôkazu o tom, ako zmluvné strany dohovoru zaobchádzajú s deťmi a ich právami. Ak však správy nebudú šírené a nebude sa o nich na národnej úrovni konštruktívne debatovať, proces pravdepodobne významnejšie nezasiahne životy detí.
72. V Dohovore sa od zmluvných strán explicitne vyžaduje, aby sprístupnili svoje správy širokej verejnosti a urobili tak v čase ich predloženia výboru. Správy treba sprístupniť v pravom zmysle slova napr. ich prekladom do všetkých jazykov, úpravou do podoby zrozumiteľnej deťom a zdravotne postihnutým atď. Pri šírení môže výrazne pomôcť aj internet. Výbor nalieha na vlády a parlamenty zmluvných strán, aby správy umiestňovali na svoje webové stránky.
73. Výbor nalieha na zmluvné strany dohovoru, aby sprístupnili širokej verejnosti aj všetky dokumenty, ktoré sú výsledkom preverovania ich správ predkladaných na základe Dohovoru a podporili tak konštruktívnu diskusiu a proces vykonávania na všetkých úrovniach. Týka sa to najmä záverečných pozorovaní výboru, ktoré treba sprístupniť deťom a ktoré by mali byť podrobne prediskutované v parlamente. Nezávislé ľudskoprávne inštitúcie a mimovládne organizácie môžu tiež významnou mierou prispieť k rozvoju všeobecnej diskusie. Pochopeniu procesu a požiadaviek výboru napomáhajú aj súhrnné záznamy o preskúmaní, ktoré je tiež potrebné sprístupniť širokej verejnosti a diskutovať o nich.

Poznámky:

- 1 Výbor pripomína zmluvným stranám, že „...na účely tohto Dohovoru sa dieťaťom rozumie každá ľudská bytosť mladšia ako osemnásť rokov, pokiaľ podľa právneho poriadku, ktorý sa na dieťa vzťahuje, nie je plnoletosť dosiahnutá skôr.“ (čl. 1).
- 2 V roku 1999 usporiadal Výbor pre práva dieťaťa pri príležitosti desiateho výročia prijatia Dohovoru o právach dieťaťa Valným zhromaždením OSN dvojdnový workšop. Workšop bol zameraný na všeobecné vykonávacie opatrenia a v jeho závere výbor prijal podrobné závery a odporúčania (pozri CRC/C/90, ods. 291).
- 3 Všeobecné usmernenia o forme a obsahu úvodných správ predkladaných zmluvnými štátmi podľa čl. 44 ods. 1 písm. a) Dohovoru, CRC/C/5, 15. október 1991; Všeobecné usmernenia o forme a obsahu periodických správ predkladaných v súlade s čl. 44 ods. 1 písm. b) Dohovoru o právach dieťaťa, CRC/C/58, 20. november 1996.
- 4 Všeobecný komentár Výboru pre ľudské práva č. 3 (13. zasadnutie, 1981), článok 2: Vykonávanie na národnej úrovni; Všeobecný komentár Výboru pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva č. 3 (5. zasadnutie, 1990), Povaha záväzkov zmluvných strán (článok 2, ods. 1 Paktu); tiež všeobecný komentár č. 9 (19. zasadnutie, 1998), Domáce uplatňovanie paktu, ktoré detailnejšie rozoberá niektoré prvky komentára č. 3, Kompendium všeobecných komentárov orgánov zmluvy pravidelne uverejňované Kanceláriou najvyššieho komisára pre ľudské práva (OHCHR) (HRI/GEN/1/Rev.6).
- 5 Všeobecný komentár č. 3, HRI/GEN/1/Rev.6, ods. 11, s. 16.
- 6 Všeobecný komentár Výboru pre ľudské práva č. 18 (1989), HRI/GEN/1/Rev.6, s. 147 a nasl.
- 7 Všeobecné usmernenia o forme a obsahu periodických správ predkladaných v súlade s čl. 44 ods. 1 písm. b) Dohovoru o právach dieťaťa, CRC/C/58, 20. november 1996. ods. 11.
- 8 Svetová konferencia o ľudských právach, Viedeň, 14.-25. jún 1993, „Viedenská deklarácia a akčný program“, A/CONF.157/23.
- 9 Svetový summit pre deti, „Svetová deklarácia o prežití, ochrane a rozvoji detí a akčný plán pre vykonávanie svetovej deklarácie o prežití, ochrane a rozvoji detí v 1990-tych rokoch“, CF/WSC/1990/WS-001, OSN, New York, 30. september 1990.
- 10 Svetová konferencia o ľudských právach, Viedeň, 14.-25. jún 1993, „Viedenská deklarácia a akčný program“, A/CONF.157/23.
- 11 Svet vhodný pre deti („World Fit for Children“), výsledný dokument osobitného zasadnutia Valného zhromaždenia OSN o deťoch, 2002, ods. 59.
- 12 Tamtiež ods. 61 písm. a).
- 13 Výbor pre práva dieťaťa, Správa o 34. zasadnutí, september – október 2002, Deň všeobecnej diskusie o „Súkromnom sektore ako poskytovateľovi služieb a jeho úlohe vo vykonávaní práv dieťaťa“, ods. 630-653.
- 14 Všeobecné usmernenia o forme a obsahu periodických správ predkladaných v súlade s čl. 44 ods. 1 písm. b) Dohovoru o právach dieťaťa, CRC/C/58, 20. november 1996. ods. 20.
- 15 Tamtiež ods. 3.
- 16 Nasledujúce články Dohovoru sa explicitne týkajú medzinárodnej spolupráce: čl. 7 ods. 2; čl. 11 ods. 2; čl. 17 písm. b); čl. 21 písm. e); čl. 22 ods. 2; čl. 23 ods. 4; čl. 24 ods. 4; čl. 27 ods. 4; čl. 28 ods. 3; čl. 34 a čl. 35.
- 17 Správa medzinárodnej konferencie o financovaní rozvoja, Monterrey, Mexiko, 18.-22. marec 2002 (A/Conf.198/11).
- 18 HRI/GEN/1/Rev. 6, ods. 25, s. 295.
- 19 Tamtiež, ods. 15, s. 286.

²⁰ Pozri CRC/C/90, ods. 291 písm. k).

²¹ Tamtiež, ods. 291 bod 1.

²² Výbor usporiadal všeobecnú diskusiu na tému „Deti a médiá“ v 1996 a prijal podrobné odporúčania (pozri CRC/C/57, ods. 242 a nasl.).

RATIFIKÁCIA ĎALŠÍCH KLÚČOVÝCH MEDZINÁRODNÝCH PRÁVNÝCH NÁSTROJOV NA OCHRANU ĽUDSKÝCH PRÁV

Ako sa už uvádza v ods.17 tohto všeobecného komentára, Výbor pre práva dieťaťa v rámci úvah o všeobecných vykonávacích opatreniach a vo svetle zásad neoddeliteľnosti a vzájomnej závislosti ľudských práv naliehavo vyzýva zmluvné štáty, ak tak už neurobili, aby ratifikovali dva Opčné protokoly k Dohovoru o právach dieťaťa (o účasti detí v ozbrojených konfliktoch a o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii) spolu s ďalšími šiestimi významnými dokumentmi zameranými na ochranu ľudských práv. Počas dialógu s členským štátom bude výbor štáty často podnecovať, aby zvažil aj ratifikáciu ďalších relevantných medzinárodných nástrojov. Uvádzame nevyčerpávajúci zoznam týchto nástrojov. Výbor bude čas od času zoznam aktualizovať.

- Opčný protokol k Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach;
- Druhý opčný protokol k Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach zameraný na zrušenie trestu smrti;
- Opčný protokol k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien;
- Opčný protokol k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu;
- Dohovor proti diskriminácii vo vzdelávaní;
- Dohovor MOP o nútenej práci č. 29, 1930;
- Dohovor MOP č. 105 o zrušení nútenej práce, 1957;
- Dohovor MOP č. 138 o minimálnom veku na prijatie do zamestnania, 1973;
- Dohovor MOP č. 182 o najhorších formách detskej práce, 1999;
- Dohovor MOP č. 183 o ochrane pri materstve, 2000;
- Dohovor o postavení utečencov z roku 1951 v neskoršom znení Protokolu o postavení utečencov z roku 1967;
- Dohovor potláčania obchodu s ľuďmi a vykorisťovaní prostitúcie (1949);
- Dohovor o otroctve (1926);
- Protokol k Dohovoru o otroctve (1953);
- Doplnkový dohovor o zrušení otroctva, obchodovaní s otrokmi a inštitúciami a praxou podobnou otroctvu (1956);
- Protokol o predchádzaní, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, najmä ženami a deťmi dopĺňajúci Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu z roku 2000;
- Ženevský dohovor o ochrane civilného obyvateľstva v čase vojny;
- Doplnkový protokol k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov (Protokol I);
- Doplnkový protokol k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí nemedzinárodných ozbrojených konfliktov (Protokol II);
- Dohovor o zákaze používania, skladovania, výroby a transferu protipechotných mín a o ich zničení;
- Štatút Medzinárodného trestného súdu;
- Haagsky dohovor o ochrane detí a spolupráci pri medzištátnych osvojeniach;
- Haagsky dohovor o civilných aspektoch medzinárodných únosov detí;
- Haagsky dohovor o súdnej právomoci, príslušných zákonoch, uznávaní, presadzovaní a spolupráci v súvislosti so zodpovednosťou rodičov a opatreniami na ochranu dieťaťa z roku 1996.